

Ovatko kaikki valmistuneet samalla viivalla työmarkkinoilla?

Ulpukka Isopahkala-Bouret (TY)
Nina Haltia (TY)

Korkeakoulusta valmistuneiden työllistettävyys ja sosiaalinen positioituminen työmarkkinoille, HighEmploy -hanke (2018-2022)

Tutkimuksen taustaa

- Olemme tarkastelleet sosiaalista eriarvoistumista koulutuksen ja työmarkkinoiden välisen suhteen kautta
- Korkeakoulututkinnon ajatellaan mahdollistavan pääsyn korkeampiin, turvatumpiin ja arvostetumpiin asemiin
- Korkeakoulutettujen määrä on kasvanut ja samalla korkeakoulutuskenttä on moninaistunut
- Systemin sisään rakentuu eriarvoistavia hierarkioita, joilla on vaikutusta valmistuneiden työllistettävyyteen

Korkea- koulutuksen ”jakolinjoja”

- Tutkintotaso (alempi/ylempi) vaikuttaa työllistettävyyteen
- Toinen jako noudattaa tieteenalojen tai oppialojen välisiä eroja: eri aloilta valmistuneilla on huomattavan isoja eroja sen suhteen, millaista palkkaa ja mihin asemiin he päätyvät valmistumisen jälkeen
- Kolmas merkittävä jako noudattaa yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välistä erottelua, sillä näillä kahdella korkeakoulusektorilla on omat tehtävänsä.
 - Professionaaloilla pätevyysvaatimukset
 - Aloilla joilla Ylemmät AMK / AMK-tutkinnot tuottavat muodollisesti saman kelpoisuuden kuin vastaavat yliopistotutkinnot, niitä arvotetaan kuitenkin eri tavoin ja valmistuneet sijoittuvat eritasoisiin tehtäviin työmarkkinoilla.
- Lisää aiheesta: Isopahkala-Bouret, U., Aro, M. & Ojala, K. (2021). Positional competition in a binary system: the case of Finnish higher education, *Tertiary Education and Management*, 27(2),143–159. <https://doi.org/10.1007/s11233-021-09070-8>

Tutkinto- tyyppien ”jono”

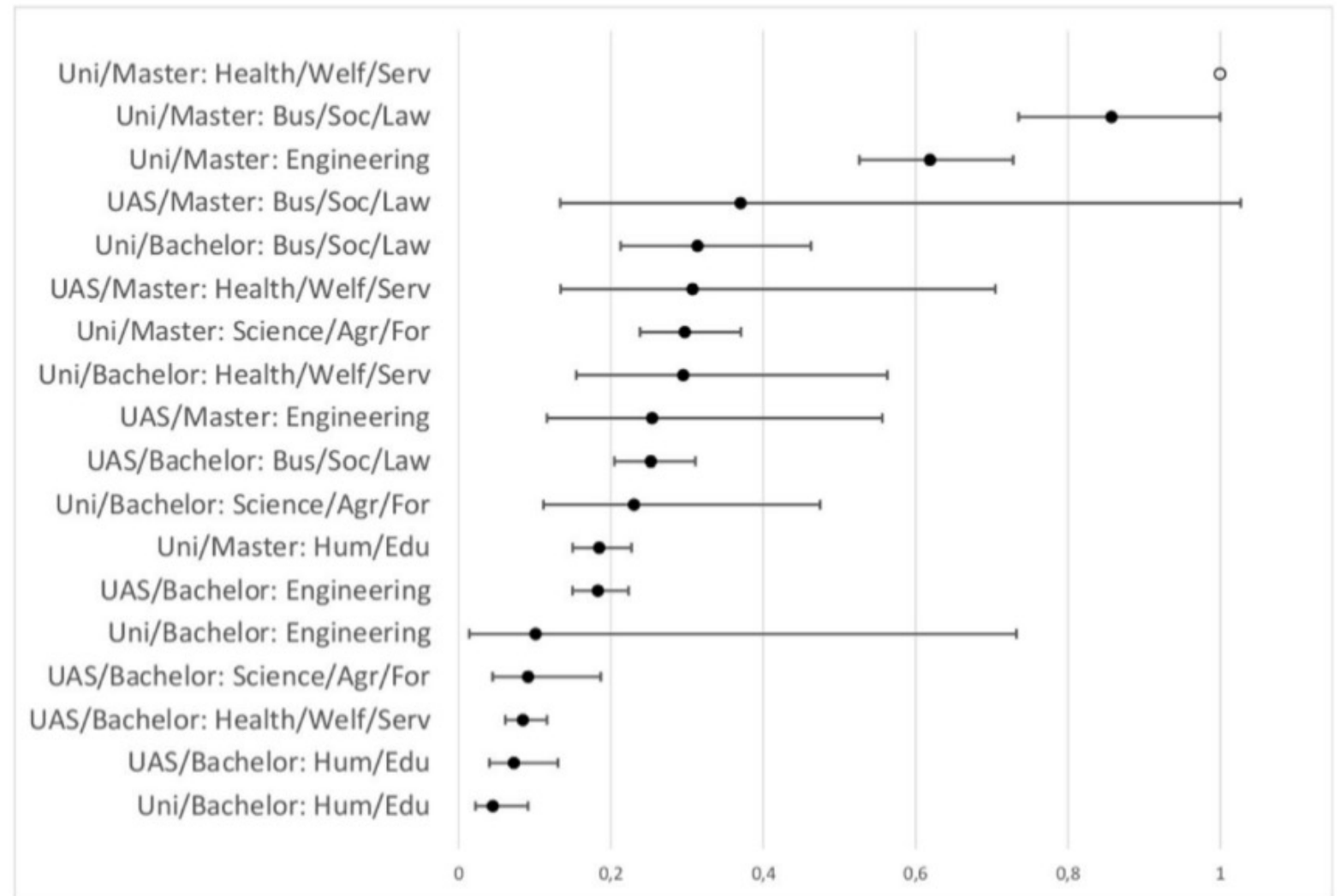

Fig. 1 Leading professional: Employed in a leading white collar position and in the highest wage quartile. Logistic regression, odds ratios (dots) and 95% confidence intervals (horizontal lines) in the categories of educational level, field and sector. Reference category (1) marked with a hollow dot. Based on the final model including all control variables

Kaupallisen alan työmarkkina- kilpailu

- Kauppatieteiden maisterin tutkinnolla todennäköisintä päätyä parhaiten palkattuihin, vaativiin asiantuntija- tai johtotason tehtäviin
(85% todennäköisyys suhteessa referenssinä olleisiin lääkäreihin)
- Vastaavasti alempi tutkinto – oli se sitten yliopistosta tai AMK:sta – mahdollisesti vastaavan tasoisiin tehtäviin pääsyn huomattavasti harvemmalle (31% ja 25% suhteelliset todennäköisyydet)
- Ylemmän AMK-tutkinnon suorittaneissa hajontaa sijoittumisessa (37% todennäköisyys päätyä korkeapalkkaisiin, korkean statuksen tehtäviin)
- Huom. noin 40% tradenomeista työskentelee työntekijätasoisissa tehtävissä, jotka eivät edellytä korkeakoulutusta

- Lisää aiheesta: Isopahkala-Bouret, U., Aro, M. & Ojala, K. (2021). Positional competition in a binary system: the case of Finnish higher education, *Tertiary Education and Management*, 27(2),143–159. <https://doi.org/10.1007/s11233-021-09070-8>
- Tilastokeskuksen rekisteriaineisto: 5% otos 25–45-vuotiaista korkeakoulututkinnon suorittaneista vuosina 2010-2012 (N = 63 486); analysoitiin logistisen regressioanalyysin avulla.

- ”Et kyl se niinku tradenomi on ihan oma, niinku, ne on ihan eri jengis työelämässä kuitenkin kun yliopiston käyneet. --- usein niinkun edellytetään soveltuva korkeakoulututkinto, mut käytännössä, jos mennään esimies- [ja] asiantuntijatehtäviin, niin kyllä ne on sitten niinkun yliopistotutkintoja. --- [meillä] jopa eri työehtosopimuksia sovelletaan niinku toimihenkilöihin ja ylempiin toimihenkilöihin.”
- ”Töiden saaminen on todella hankalaa. Johtuuko tää, niin varmasti talousalueesta, mutta mä veikkaisin ainakin osittain siitä, et se tutkinto ei ole kauheen tunnettu.... Jos mä oisin KTM:ä, niin aivan varmasti saisin helpommin töitä.... Et AMK:lla ei ole samanlaista kaikua, kun yliopistotutkinnolla”

Millä tavalla tutkintoja arvotetaan?

- Arvottaminen perustuu kulttuurisiin ja yhteisöllisesti jaettuihin arvoihin ja normeihin; perinteiset akateemiset ideaalit, koulutuksen markkinoituminen ja työllistettävyyden diskurssi
- Arvotetaan kriteereillä, joista osa pyrkii vahvistamaan olemassaolevia statushierarkioita ja osa taas haastaa niitä:
 - Tutkinnon muodollinen taso (alempi vs. ylempi)
 - Tutkinto-ohjelmien valikoivuus (kuinka “helppo” päästä?)
 - Käytännöllinen vs. teoreettinen orientaatio
 - “Job-readiness” eli onko nopeasti valmis tuottavaan työhön
- Lisää aiheesta: Isopahkala-Bouret, U. and Ojala, K. (accepted). ‘You can be taken more seriously’: Finnish business graduates’ perceptions of the employability and social prestige of their degrees. *Journal of further and higher education*.
- HighEmploy-hankkeen haastatteluaineisto: 48 kaupalliselta alalta valmistunutta (maisterit, kandit, AMK, YAMK). Analysoitiin teemallisesti sosiaalisen arvottamisen ja arvostuksen (prestige) teorisointien avulla.

Näkykö vertailua myös yliopistojen välillä?

- Vaikuttaako opiskelijoiden valintoihin yliopistojen sijoittumiseen erilaisissa ranking-vertailuissa? Alueellisen ulottuvuuden merkitys?
- Tutkinnon vaihtoarvo tulevaisuuden työmarkkinoilla:
 - ”ei väliä mistä yliopistosta valmistuu”, yliopistot tasalaatuisia
 - johtavan kauppakorkeakoulun maine, sisäänpääsyn valikoivuus ja sijainti pääkaupunkiseudulla, lähellä suurinta osaa työnantajista:

”tiedän monia yrityksiä, mitkä palkkaa Aalto-yliopistolta porukkaa, ei kompetenssien mukaan, vaan yliopiston tai koulun mukaan. --- Se on turvallinen tapa rekrytoida. Esimerkiksi yritykset on paljon opiskelijatapahtumissa mukana. [Alueellinen yliopisto] voidaan nähdä kaukaisena paikkana, jonne ei laiteta resursseja, vaikka on iso yliopistokaupunki.”
- Lisää aiheesta: Isopahkala-Bouret, U., Kosunen, S. & Haltia, N. (under review) University rankings and reputational status hierarchies. *Scandinavian Journal of Educational Research* (Nordic ranking –teemanumero)
- HighEmploy -haastatteluaineisto: 50 kauppätieteiden maisteria eri yliopistoista. Teoriana B. Bernsteinin instrumentaalinen ja ekspressiivinen järjestys

Tulossa lisää aiheesta

Ulpukka Isopahkala-Bouret, Gerbrand Tholen & Agnès van Zanten (forthcoming 2023) Special Issue: Positionality and social inequality in graduate careers. *Journal of Education & Work*

Teemanumerossa HighEmploy -hankkeesta mukana artikkeli:

- Isopahkala-Bouret, U., Siivonen, P. & Haltia, N. (under review). 'Some people may feel socially excluded and distressed' Finnish business students' participation in extracurricular activities and the accumulation of cultural capital. *Journal of Education and Work*.

HighEmploy-kirjassa on mukana teoreettinen artikkeli:

- Isopahkala-Bouret, U. & Tholen, G. (2023) Relative employability: Applying the insights of positional competition and conflict theories within the current higher education landscape.

Miten luokkatausta näkyvät opiskelussa ja siirtymässä työelämään?

- Ovatko **saman koulutuksen** saaneet samalla viivalla? Tasaako koulutus niitä sosiaalisia eroja, mitä koulutukseen tulevilla on?
 - Määrällinen tarkastelu aiheesta: Isopahkala-Bouret, Ulpukka & Nori, Hanna (2021) On a level playing field? The effect of family background on Master's degree graduates' labour market success in Finland. *Advances in Applied Sociology*, 11, 626-643.
- Luokan kietoutuneisuus sukupuoleen, ikään, etniseen taustaan
- Haastattelemamme yliopistosta valmistuneet (ja loppuvaiheen opiskelijat) olivat monenlaisista perhetaustoista, monenlaisten polkujen kautta yliopistoon tulleita ja erilaisissa elämäntilanteissa
- Luokkataustan määrittämisen ongelmallisuus: Vanhempien koulutus + se miten haastateltavat itse määrittivät itseään suhteessa muihin opiskelijoihin

Luokan vaikutus?

- Luokkaan liittyy taloudellisia, kulttuurisia ja sosiaalisia resursseja, joiden suhteen opiskelijat/valmistuneet ovat erilaisissa asemissa (Bourdieu 1986)
- Resurssit kilpailussa menestymisestä; miten navigoida esim. koulutuksen ja työelämän kentillä (Bathmaker et al. 2013)
- **Kuinka määräävää on, millaisesta taustasta tulee ja millaisia resurssit ovat?**
- Työväenluokkataustasta tuleva tekee siirtymän paitsi koulutusasteelta toiselle, myös ei-akateemisesta perheympäristöstä akateemiseen yliopistoon (Reay 2002) ja edelleen korkeakoulutettujen työmarkkinoille (Lehmann 2019)
- Siirtymät rajanylityksinä – Rajat ovat jotain, mitä voidaan oman toimijuuden kautta työstää ja muokata (vs. esteet, joita ei voida ylittää tai joihin täytyy mukautua) (O'Shea 2020)
- **Millaista tämä toimijuus voi olla?**

Kolmenlaisia resursseja (Bourdieu 1986)

- Taloudellinen pääoma: Miten perheen taloudellinen tilanne heijastuu nuoren mahdollisuuksiin ja siihen, miten omat mahdollisuudet koetaan?
- Sosiaalinen pääoma: Miten sosiaaliset verkostot auttavat opiskelijaa ja korkeakoulutuksesta valmistunutta? Miten sosiaaliset verkostot muotoutuvat?
- Kulttuurinen pääoma: Millaisia kulttuurisia resursseja tarvitaan menestymiseen? Mikä merkitys on eri elämänpiireissä karttuvalla kokemuksella?
- Oleellista pääoman muotojen yhteen kietoutuneisuus
- Miten resurssit mahdollistavat, rajaavat ja miten ne myös muokkautuvat ja muuntuvat esim. opintojen aikana?
- Lisää aiheesta: Haltia, N., Isopahkala-Bouret, U. & Mutanen, H. (under review) Getting a head start: Capital inheritance and the labour market entry of Finnish graduates. *British Journal of Sociology of Education*.

Raha

- Osa tutkimukseen osallistuneista tunnistaa tulevansa taloudellisesti heikommista lähtökohdista
 - No kauppakorkeassa oli tietenkin niinku henkilöitä, jotka tulee hyvin varakkaista perheistä ja sitten ku mietitiin vaikka jotain vapaa-ajan viettopaikkoja tai jotain... Keskusteltiin jostain kesälomamatkoista nii olihan heillä tietenki sitte vähän erilaisia tarinoita kerrottavana ku meillä joillain ei oo ehkä ihan nii semmoset hulppeet lähtökohdat mutta... En mä tiiä, en mä oo jotenki pitänyt semmosta taustaa mitenkää nii merkityksellisenä tai et sillä olis ollu jotenki vaikutusta kauheesti mihinkää. (Birgitta)
- Hyvässä asemassa oleville turvallisuutta
 - siis nimenomaan sellast tietyst sellast joustoo, et tavallaan kämppä ei lähde alta, jos tänä päivänä tähän aikaan ei olekaan sitä rahaa, mikä tohon johonkin toiseen asiaan tarvis olla. --- Tai sit vastaavasti et tavallaan, et asioiden hoito on ollu huomattavasti helpompaa, koska sit taas tietää, et heil [vanhemmilla] on resursseja, aikaa ja halua sitte tukea ja jeesata asioissa. Ihan niinku tälleen opiskeluaikana ja aikuisiälläkin. (Otso)

Sosiaalinen pääoma

- Perityt verkostot
 - Mun isä on yrittäjä ja hän tarjos sitten mulle mahdollisuutta, että et tota, et tuu hänen hänen yritykseen taloushallintoon töihin --- Ja tota, sehän nyt oli mulle todella helppo päätös, emmää olis niin vastuullista ja niinku monipuolista ja tavallaan vaativaa työpaikkaa saanut muualta. Näin niinkun, näin nuorena ja alkuvaiheessa. Niin se oli sitte semmonen kokemus, joka kantaa kyl mulle hedelmää vieläkin, et mitä silloin pääs näkeen. (Samuel)
- Opiskeluaika ja opiskelijaelämä verkostojen kartuttamisessa
 - ”just ku mä olin aktiivinen näissä opiskelijajärjestöissä ja tajus sen, että se ei ehkä oo niinkään niitten kirjojen kautta, mistä ne työt sit saadaan, vaan, tai hyvillä numeroilla, vaan se on... ketä sä tunnet ja mistä.” (Jenny)
- Työelämä verkostojen kartuttamisessa
 - ”opinnoissakin semmonen mikä ärsytti tosi paljon, että et ku sitä jauhettiin jotenkin tosi paljon jossain vaiheessa tuolla, et muistakaa verkostoitua ja muistakaa verkostoitua ja mie en vieläkkään tavallaan usko siihen --- ni siks, siks oon myös aatellu et turhaan ravata missään opiskelijabileissä tai tällasissa vaan sen niinku verkostoitumisen takia --- koen et, et nimenomaan se hyöty tulee silleen, et sie teet sen toisen ihmisen kanssa jotain vaikka projektia tai sie oot työssä (Juulia)

Kulttuurinen pääoma

- Oikeanlaiseen kulttuuriin ja arvoihin sosiaalistuminen jo kotona
 - Mä muistan pikkupoikana jo, että et niin ku paljon jopa sparrailtii faijan noita duunikeissei. Ja olin siin niin ku mukan kehittää kehittämässä kuvitteellisia jotain keissejä. Tullu faijan kautta se. Toinen juttu on se, että mua on aina kiinnostanut sijottaminen, mikä on lähtenyt oikeestaan isän kautta. Ja isä on sit niin ku siihen siihen erilaisin keinoin, ei nyt houkutellu, mutta kannustanu. (Miika)
- Opiskelijaelämään osallistuminen ja oman alan kulttuuriin sosiaalistuminen opinnoissa
 - et siellä sit huomas, että niiden, niiltä kavereilta sai ehkä enemmän semmosta tukee, joiden vanhemmat oli sit käyny [yliopiston], et ties niinku miten homma toimii. Ja jos oli jotain kysymyksiä, niin semmoseen voisiin sanoa, et ehkä huomas sen koulutustaustaeron, et se ei ollu niin tavallista olla ihan duunariperheestä. (Jenny)
 - Ja mikä on mun mielestä ollu kiva koska mä en ehkä ennen ollu kauhean kunnianhimonen ja ehkä kauppiksen myötä musta on tullu enemmän kunnianhimonen. Ja se on vaan hyvä juttu. Koska jos ei oo, ni ei voi päästä kauheen pitkälle. (Mette)

Tasapainoilua suhteessa omaan taustaan

- Koulutuksen ja työelämän kautta uudelleenlaisiin maailmoihin pääseminen ja keskiluokkaisuuteen sosiaalistuminen
 - En mä oikein tiedä, tiedä, kun tota... Se on vaikee suhteuttaa siihen, koska en [naurahdus], ei mun vanhemmat edes tiedä mitä mä teen... --
- Niil ei oo mitään hajuakaan... --- Eikä oo pitkään aikaan tienny. Et mää istun tietokoneel ja käyn asiakkaila, se on niin ku käytännös se, mitä... --- He niin ku omal tavallaan ymmärtää, ni, niin tota... Aika vähän tulee juteltu siitä, siitä että... Toki he kyselee, et mitä tykkään, mut et se on vaikee suhteuttaa, koska ei tosiaan... Se on niin erilaista. (Sakari)
- Omasta taustasta nousevan vahvan työmoraalin ja ”kypsan” asenteen näkeminen voimavaroina
 - siitä oon saanu varmasti niinku eniten kiitosta ja sellasest niinku tavallaan kypsäst työskentelyasenteesta ja tälläsestä niinku et koen et se kyllä näkyy itsestäni se korkee työmoraali oli tehtävä mikä tahansa. (Juulia)
- Lisää aiheesta: Haltia, N., Isopahkala-Bouret, U. & Mutanen, H. (arvioitavana) Työväenluokasta ekonomiksi: rajojen ylityksiä yliopiston ja työelämään. Kasvatussosiologian vuosikirja, Yhteiskuntaluokat ja koulutus.
- Haltia, N. & Isopahkala-Bouret, U. (under review) ‘It doesn’t feel like such a visit to another social class anymore, but, maybe that I in a way belong there’: Working-class graduates entering university and the graduate labour market in Finland. *Higher Education Policy and Management*.

Mitä siis
voimme
sanoa?
Ovatko
valmistuneet
samalla
viivalla?

